

שפת אמת

כבוד קודשת ארונים מורינו ורבינו קדוש ישראל ותפארתו רשכנבניז מן ירודלא אריות ליב ונקוליהה מוגדר יעיא אשר השאר אחרי כרזה כתוב בענב כתב יד הקדושה. וזה יבא והשתנה חיושי תורה על כל שבתות השנה והמועדים.

ירא

בַּפְּסוּק (בראשית יח, טו) ותכחש שרה כו'. כי יראה כו' לא כי צחקת. ותמהו כל המפרשים' האיך כחשה שרה. ויש לפרש כי בודאי שרה מיד תקנה החטא בתשובה ועל ידי תשובה נמחק החטא כאלו לא צחקה מעולם. אכן יש תשובה מיראה ויש מאהבה⁸ ועל ידי אהבה נהפך החטא לזכות וזהו שכתוב ותכחש לאמר לא צחקתי היינו רק כי יראה. אבל אברהם היה בחינת תשובה מאהבה וזהו שכתוב לא כי צחקת פירוש שצריכין לתקן הצחוק בעצמו להיות זכות שהרי באמת הוצרך הצחוק שעל שם זה נקרא יצחק וגם אחר כך אמרה שרה בעצמה (שם כ"א) צחוק עשה לי אלקים הרי שתיקנה כל הצחוק להפכו לזכות. והיה הכנה בחינת התשובה קודם לידת יצחק שלא היה באפשרי להיות קיום במדת הפחד של יצחק לכן הקדים הקב"ה בחינת התשובה ונקרא יצחק שהוא מיתוק הדין כמו שכתוב בזהר הקדוש⁹:

פרשת שופטים

אֲאִיִן מוֹרֵי זֵל דְּדַקְדַּק עַל מַה שְׁאִמְרוּיִד
הירא (רביים כ. ה) מעבירות שבידו. כי הסימן שנמחל לו בשאינו ירא ובטוח לבו בה'. כי כפי השתלקות החטא מתקרב לה' יתברך ע"כ. ולכאורה הוא מדה טובה להיות ירא מהחטא. אך מה שיש בו יראה כראוי אינו יכול לצעיר בלבו החטא כלל. אף שכבר חטא. וכן כתיב בשרה (בראשית יח, טו) ותכחש כו' כי יראה. והלא ידעה כי בפני ה' מדברת רק כנ"ל. וזה תשובה שלימה והסח בין תפלה בו' חוזר מעורכי מלחמה⁸ ופירוש רק היסח הדעת. ומכל מקום אם ירא מזה לא היה נכנס למלחמה כנ"ל:

אור גדליהו

על ספר בראשית

נאספו ונלקטו מתוך שיחות שהשמיע אמורי הגאון רבננו גדליה הלוי שאר זצלה"ה

במתיבתא תורה ודעת ובבית מדרש עליון (כתבו מפי השמועה)

א) **ותכחש שרה** לאמר לא לחקתי כי יראה ויאמר לא כי לחקת, צודאי ששרה לא האדם שקר, אלא שיש מחשבה דקה כזה בלב האדם אשר הוא בעלמו אינו מכירה, כמו שאמרו מחשבה עד שלא נולדה הקב"ה מכירה, היינו שיש מחשבה דקה כזה שאין האדם מכיר אותה, וזהו שכחוצ "ותלחק שרה בקרבה" —

תורת אמת

כאח כבוד קדושת ארונים מורינו ורבינו אישאלהים קדוש וטהור

אריה דבי יעלא, צדיק יסוד העולם, בוצינא דנודא. אור העולם

רבנו **יהודה ליב איג'ר** זצוקלה"ה מלובנין ברב"כ הנהג המפורסם גרע ביהודה וב'ישראל גדול שמו ויכר **שלמה איג'ר** זצלה"ה.

בנו שר נעשר הגדול אביו הרועים גאון הגאונים קדוש וטהור עשרת תפארת ישראל רבן של כבניא

רבינו **עקיבא איג'ר** זצוקלה"ה

והאמר שרה צחוק וגו'. כל השומע יצחק לי . ספלאה בזה נכבדה . אך יתכן שכל אהני דזתי סהיו רובע רשעים ואברהם ושרה היו קבולים בשמים . ישמחו ביטעמם וזהו שגדול יאל מביע ענף הקדושה לזרות עולם . ומלי זה כל השומע . ששמעתי אית לא נגדל . בלס ענין . כלה לא היה או רק פרטי נפשות הכשרים אשר עשו חמין . וכל השאר רשעים גמורים היו . וסיפועה סאלה סיה לבס לתוסה . אך יל' בהקדם הכנה כמנדלי קודש ומלחה שרה בקרבה וגו' ואדוני זקן . הוא כלתי מושג כלל ששרה אמנו סתיבה חמיד מלפיה ליטעמו ית' כחמס יל' במד' . חי' לית אלל מודיע סבדי מן גריו . ולכסוף כשמשטה מאמר מעלתי ד' וביס יל' וגם סלטה אמתלהל דיטועה . שחורה לנערותה. לא האמינה חי' . גם הספוק ותכחש וגו' לא לחקתי כי יראה . הוא בלתי ענין . שלדקת הולח כחמח מאמר מפורס מהסי' חקק שרה . וגם סטעס כי יראה . המפני ידלחה מהמורה ית' כחמיס דבדביו הלילה :

ועפ"ז נוכל להבין . כי מה שנמלא אלל האבות הקי' לפעמים כמו טחא חי' הוא רק כדאי שפני' מיקון החטא . יומנך מיקון טחא כיה לזרות הכאים . כמו מעלתי אלל אלה"ה טחא במה אדע שפני' נגד גלות מלרים . אך בחמת ענין בגלות מלרים . סי' דני' הכרחי למנן יוכה יליחה מלרים ידוע לידועים . אך אם לא היה בגלות ע"י הסבה מהלע"ה לא היה לו מיקון חי' ואך עיי סחי עיקר בגלות משבת הסגדה מהלע"ה כמאלמר במה אדע . וצודאי אלה"ה בעלמו מיקן זאת ששרה . מניאל סי' מיקון להנכסחטף מזה . וסי' יליחה מלרים . וכמלי' לא מה שאירע לאבותינו אינה זל קלקול חי' . סיה רק עלה מוחו ית' לזרות עולם . וכנ"ל : **ועפ"ז** זה יל' ג"כ כאן . כי צודאי שרה אמנו ע"ס . בחמת סי' לבדה לאמן כחמומו ית' ובטחה בו בלל עה . ואך זרעט שמתה שבורה כועה הכנים הוא ית' בנחמכבה . אחי בלתי סתה לי עעכה . היינו . אם כי ואלה אנכי שנתהוה

לי עידן ווסתות . וקרובה ישועתי בלח . אלל אך לאמין כי מלך מעשיו רלוי אנכי ליטועה . ובפרט אחרי בלותי . היינו שאפכו כחוינו לעבוד את ד' . אמנם הוא ית' הידוע חטלומוח חשב מהשכחה וזהו בעומק הכעלס לענין לחוק . וזכו ומלחק שרה בקרבה' דייקא בקר"ב. ולב עמוק עמוק סי' אללס ענין לחוק . וזכו ותכחש שרה וגו' לא לחקתי כי יראה . לא שכהמיטה חי' דכתי הכורח ית' . רק כחתי אמתלהל על מאמר הש"י שחקה . היינו שלא האמינה . ע"י אמרה שמה שלא האמינה לא היה חי' מחסרון אמנה ביטולחו ית' . רק כי יראה . היינו מפני ידלחה על מעשהי כי מלדה אינה רלוי' . או שמה יגרס החטא . אלל הש"י סכיב לה . לא כי לחקה . היינו כי לא כחמחכומו מחשבות בוד' כי הוא ית' לופה ומניע כמעמקי הלב ובדקות מן הדקות סי' בה ענין לחוק . ובמעטה זהו שפטר לבס בקרבה מלוד . וברלוחה אח"כ כי כ"י' סי' לה היטועה הנדולה הולח . כחלוחה לעמוק כחממחה למח מודמן לה כולח . או הכינה וגם חקרה . לחוק עשה לי אלהים . היינו צודאי הוא ית' הכנים ענין לחמק בעומק לבי ענין הלרין מיקון טחא בחי' הסס אלתיס דייקא בעמ שבורה יתחק . אשר ממנו יקרא כל זרע ישראל . ככדי סכי' אינה ענין חטא בלס הכנים . וע"י מיקון החטא כיה יומנך מיקון כל ענין חטא בזרות הכאים שידוע שכלים משורק הולס כמ"ע . השועדים ללויס לחמי' לחי . שכלס יתחקט ע"י מיקון חטא הולס כרללוחה . וזכו בעבור זה עשה לי ד' כולח . למנן . כל השומע יתחק לי . היינו כל נפשו ישראל אשר יתקן לקודס כשס שומע . לחפורק אלו"ע . השועדים ללויס לחמי' לחי ולא ממנו וכמחסי כל שועיסיס והכוונה כהס . אך כל השומע" היינו כלל נפשות ישראל אשר איניס להס למעמו כקול ד' . וכל אימה דבני . הכרייה בוד' להבין לבו כחשוכה שלימה לחקן את חטליו . יתחק לי . היינו יגיל וישמח ל"י היינו בלותי השמחה ממש שיש לי . אף כי מתחילה היה כמו קלקול וחמק בעומק . אלל ע"י לידת יתחק לחמקן הקלקול בשורשו . ומעשה החמק שחוק והמחה . ומה מנחה עח לכל איש שייכל לחקן הקלקול כגורש עד שיהספך הקלקול גופא לחיקון גמור . וזה עיקר השמחה שבהקדושה' וזהו מנינו פעס לחת . וטעומו **לשמח** . שבורה כיומר על ענין שמחה . ועל זה לאמר עח וסדה לבטח והסתיק ליוס לחמון . ודרשו ר"ל על שרה היינו שממנה נולד החמיק והשמחה לזרות עולם עד ליוס לחמון ככל נפש מישראל ויכל לחקן הקלקול בשורשו שלא יסאר רופס פנס כלל כמו החמון כחסי' י"מ אם עושב כלי ממחה שברי מחכות . או מעטה לחד . אשר שבור כמחון לבדדי שברים . ין כבע"ת גמור יסי' כולל כדדקת קודס . כמו הלדיק מעיקרל . וכדכרינו כ"ל מלינו כמדדס לדיקויס כחסי' מקלקליס ליוס חס מחקטיס . משכ קלקל בלח ומלח בלחי . ומיקן בלח יסיר : ין גם כלן אלל שרה אמנו כמו שהקלקול בעומק סי' כחמק . חי' החיקון ג"כ שטעסה מזה לחוק טסה וגו' כללשומע יתחק לי . שמחה ושמן לכל סיכודיס . וכחגרמוו חדוח כו' יחד לי :

ספר

חבר מאמרים

דעת חכמה ומוסר

משיחותיו של רבנו הגאון החסיד אור עולם מרן **ירוחם הלוי ליוואוויץ** זצוקלה"ה אשר השמייע לרבים בישיבה הקדושה דמיר

בזמנים שונים

והנה כתב הרמב"ן (בראשית יח, טו) שהטענה על שרה אמנו למה זה צחקה שרה, היתה שאף שהיא היתה סבורה שהיו אורחים ולא מלאכים, מ"מ לא אמרה אמן כה יאמר ה', והיינו שלכן לא אמרה אמן מפני שחדל להיות לה ארח כנשים, וזו היא הטענה עלי' שהי' אצלה איזה חילוק בין גילה לנסתר, שעל גילה בודאי שהיתה עונה אמן, וצריך שלא יהי' שום חילוק בין גילה לנסתר. והכל צריך להיות נסתר.

וזהו מה שהוכרנו, שדוקא צריך להיות נסתר. שדוקא בחלק הגולה הוא עוקץ וגושך, היינו שנעשה הכל נגלה עד שנאבד הנסתר לגמרי, כמו שטען הרמב"ן על אריסטו: "ולא אוכל לפרש כי היינו צריכים לחסם פי המתחכמים בטבע הנמשכים אחרי היוני. אשר הכחיש כל דבר זולתי המורגש לו והגיס לו דעתו לחשוב. הוא ותלמידיו הרשעים כי כל עניין שלא השיג אליו הוא בסברתו איננו אמת" (רמב"ן ויקרא טז, ח). היינו שאין לו כלל נסתר רק נגלה, והו חמת הרע שהכל מתהווה אצל האדם נגלה, ובכאן הוא מקום ריקום **העצמו**, והו חטא.

דעת תורה

לימודי מוסרי התורה מאת רבנו הגאון החסיד אור עולם מרן **ירוחם הלוי ליוואוויץ** זצוקלה"ה אשר לימד לרבים בישיבה הקדושה דמיר

ותצחק שרה וגו' למה זה צחקה שרה וגו' היפלא מה' דבר וגו' (ית, יב"טו). וברמב"ן: היפלא מה' דבר, האם דבר נפלא ורחוק הוא שיהיה מאת ה' ככה וכו', ותכחש שרה לאמר, אני תמה בנבואת הצדקת איך תכחש כאשר אמר השם לנביא, וגם למה לא האמינה לדברי מלאכי א־להים והנראה בעיני כי המלאכים האלה הנראים כאנשים באו אל אברהם וכו' ובשרו אותו וכו' ולשרה בן ושרה שומעת ולא ידעה כי מלאכי עליון הם וכו' ואולי לא ראתה אותם כלל ותצחק שרה בקרבה ללעג וכו' והקב"ה האשים אותה לאברהם למה היה הדבר נמנע בעיניה וראוי לה שתאמין או שתאמר אמן כן יעשה ה' וכו', ועיי"ש כל דבריו בזה, למדים אנו מכאן יסוד גדול. הנה בציייר בעצמנו איך שאיש עני בא לביתנו, ובעלת הבית, אשה זקנה באה בימים וחשוכת בנים גונתת לו נדבה, והאביון הזה, מרוב רגשי תודותיו על החסד שעשתה עמו, מברך אותה בין כל יתר הדברים, שלשנה הבאה תזכה לבנים, והנה האשה ההיא יודעת בעצמה שכבר עברו עליה עשרות שנים שחדל ממנה גם כל האורח של נשים, ובמהלך טבעי כבר אי אפשר ממש שעוד תלד בנים, בעת בלותה וזקנותה, והנה אם האשה הזאת לא תשוב לברכת זה האביון: אמן כן יעשה ה', הנה משפטה חרוץ ככופרת ואינה מאמנת ביכולת ה', וכבר הקפיד עליה ה', והאשימה בזה לאברהם לאמר היפלא מה' דבר, כי הרי לא ענתה אמן ! ואמנם משפטי ה' אמת, כי הרי לולא היתה זקנה, לולא כבר חדל ממנה אורח כנשים, הלא באמת תיכף היו עולות על דעתה מחשבות ותקוות כי יקיים ה' את ברכת זה העובר דרך, אלא שאחרי שכבר "חדל", הנה כבר חדלה מלקוות ולהתפלל על זה. הנה אם יש איזה חילוק בין מצב של "חדל", למצב של "לא חדל", והו הטענה היותר גדולה על אדם, היפלא מה' דבר" היינו, "וכי שום דבר מופלא ומופרך ומכוסה" ? אצל המאמין השלם אסור להיות חילוק כלשהו באיזה מצבים שהוא. וזהו תכלית האמונה מה נורא הדבר.

לפי זה באנו להערה נוראה בענין האמונה, שגם במדת האמונה יש ענין של "מיחוי כאי־אמונה". הלילה לשרה אמנו הצדקת בחוסר אמונה. וכבר ביאר הרמב"ן כל הענין: "כי המלאכים האלה הנראים כאנשים באו אל אברהם והוא הכיר בחכמתו בהם וכו' ושרה שומעת ולא ידעה כי מלאכי עליון הם וכו' ותצחק שרה בקרבה וכו' והקב"ה האשים אותה לאברהם למה היה הדבר נמנע בעיניה וראוי לה שתאמין או שתאמר אמן כן יעשה ה' וכו' וראוי שנאמר עוד כי אברהם לא גלה לה אותו הנאמר לו מתחילה אבל שרה אשתך יולדת לך בן ואולי המתין וכו'". הנה איזה תביעה היתה כאן לשרה ? נצייר בעצמנו: לזוג זקנים מחוסרי־בנים באים א' אביונים, והלכי דרך, והזקנים הללו מכניסים אורחיהם כרגיל, ובהפרדם מהם מברכים אותם האורחים ואומרים להם: למועד הזה לשנה הבאה את חובקת בן.

ס' וירא:

לחוק שרה

מצב הכלל ישראל במדבר ה'י כולו נסתר. כל הארבעים שנה עמדו במצב של "על פי ה' יחנו ע"פ ה' יסעו" (במדבר ט), בלי שום מהלך, לא ידעו כלל שום מהלך בדרכם, כמו שאר עובדי דרכים היודעים מהי מגמת נסיעתם, ומה ישיגו, אלא לא ידעו כלל התועלת שהגיע להם משום מקום שעברו, דא ה'י להם כלל מהלך, רק "על פי ה' יחנו ע"פ ה' יסעו". וזהו אמונה — בלי מהלך בלל, כלו רק נסתר, וזהו התכלית הגמור, ודרגת דוד המדבר.

"ותצחק שרה בקרבה אחרי בלותי היתה לי עדנה זאדני זקן (בראשית יח, יב), והי' בזה טענה על שרה **למה זה צחקה**". הנה במצב של סגור ומסוגר, מבלי שום מוצא, עקרה, נטילת הרחם, אחרי בלותי, זאדני זקן, ואחרי כל זה, כשבאו אנשים פשוטים, — שהיא לא ידעה כלל שהיו מלאכי עליו, כמו שביאר הרמב"ן (שם יח, טו), ואמרו לה שתלה, ה'י טענה על שרה שלא אמרה תיכף "אמן כן יאמר ה'" (שם ברמב"ן), שלא התפללה תיכף לה', והי' הטענה על שבמצב של "חבר חדה", לא יצא אצלה ה"אל יתיאש מן הרחמים", שלא יצא המכון של "השמיעני את קולך", כשם שיצא בדור המדבר. מאמר זה יאיר לנו אור על כל מצב הגלות והגוירות, כל ענין הגלות הרינה באמת "חרב חדה", יעקב סביביו צרי"ו (איכה א, יז), ומדתו ית' בגלות הוא לסגור מכל הרוחות, שכל הטע"ת הגלות והשתלשלות הגוירות והצרות הן על דרך "סבויי גם סבבויי בשם ד' כי אמילים" (תהלים קיח, א), דתכלית "מן המיצר" — תכלית כל הגוירות הוא — ה"קראתי קה" — "השמיעני את קולך".

בשעת חרום זו ששמי ישראל מעורפלים ומעוננים כל כך, ומבול של גזרות תלוי על ראשי שונאי ישראל, ועלול חי' לשוטפם בכל רגע, עד שדממים שכלו כל הקיצים חי'י, שאין כבר שום עצה בטבע, סגורים מכל הרוחות, — מקובלנו מחו"ל הקדושים שאפי' חרב חדה מוגחת על צוארו של אדם אל יתיאש מן הרחמים, שיתכן שזהו מכונם של כל הגוירות, שיצא מזה **ההשמיעני את קולך**, "כי קולך ערב", ובוה נוכח לתשועת ד'.

הנה הוקנה הזאת אשר כבר התיאשה זה מימים רבים מליד בן, והנה עליה תהיה טענה מדוע לא אמרה כן יעשה ה' ! האם כזה נקרא חוסר־אמונה ? לו ידעה שרה כי בשם ה' הם מדברים, הלא ודאי אין ספק כי היתה מאמינה באין כל פקפוק כלל וכלל, אבל עכשיו שלא ידעה מכלום, הזכירה בקרבה את חוקי הטבע: "אחרי בלותי היתה לי עדנה זאדוני זקן" — והנה כל התביעה היתה רק על הזכירה בענין הטבע, ומה אמנם היה לה לחשוב, האם היה לה לדלג לגמרי את כל מהלכי הטבע ? הוא אשר אמרנו כי התביעה היתה על איזה "מיחוי של אי־אמונה" שהיה כאן, כי הלא סוד האמונה הוא: אתה הוא עד שלא נברא העולם ואתה הוא משנברא העולם", כלומר: "משנברא הוא אותו מצב בדיק כאשר "עד שלא נברא", כשם שעד שלא נברא העולם לא היה מאומה מלבדו ית', כך ממש הוא גם לאחר שנברא, שגם עתה אין כל מאומה, גם מה שאנו קוראים "בריאה" — באמת איננה כלל בנמצא, ובסוד אמונה זו הרי אין מקום כלל ל"אחרי בלותי" : "לאדוני זקן", כי אין שום מציאות כלל וכלל בלעדו ית', והיה לה לענות אחריהם: אמן, כן יעשה ה', ובהחטיאה (מלשון חסרון) לאמור, זה, וגם הזכירה בקרבה: "אחרי בלותי וגו'" הרי יש כאן "מיחוי" כל שהוא, וגם "מיחוי" כזה, הנה זה מי יודע מה!

הנה לנו חידוש גדול, כי גם בענין האמונה, באמונת האדם בינו לבין בוראו יש ענין של "מיחוי", כי כמעשיו כן אמונתו צריכים להיות מציאות שלמה בתכלית הפרסיה, ובהחירות מחולטה.

ביוסף הצדיק אמרו חז"ל (בר"ר פט, ג), אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו וכו', על ידי שאמר לשר המשקים "זכרתי והזכרתי" ניתוספו לו שתי שנים. האם יש איזו שהיא הוה־אמינא שיוסף אמנם בטח בשר המשקים ? ברור שאין לפרש החסרון אלא במשמעות לשונית קלושה גרידא, ועבור זאת נענש כבר בעונש כה חמור, מתברר לנו מזה, שאיננו יודעים כלל להעריך ענין של "מיחוי" באמונה. סוד הדבר הוא שהאמונה צריכה להיות שלמה כל כך עד שאפילו "מיחוי" כל שהוא אסור שיהא !

ותכחש שרה לאמר לא לחקתי כי יראה ויאמר לא כי צחקת (ית, טו). ועיין רמב"ן. והנה גם אצל אברהם מצינו שכתוב "ויצחק", ועיין לעיל יז, יז, וברש"י שם, שמביא התרגום שמתרגם אותו של אברהם בלשון "וחר" שהוא לשון שמחה, ואותו של שרה בלשון "מחוך", שהוא שחוק, "וחייכת שרה", למדת שאברהם האמין ושמת, ושרה לא האמינה, וזהו שהקפיד הקב"ה על שרה וזה הקפיד על אברהם. והנה באמת החילוק בין צחוק של אברהם לצחוק של שרה היה רק בחוט השערה, שתורה הרגישה בזה חילוק דק, וזהו פירוש הכתוב, — הנה ודאי כי שרה לא הכחישה לגמרי את הצחוק שלה, אלא שחלקה ואמרה שהצחוק שלה היה ג"כ כמו של אברהם, צחוק של שמחה, ואברהם אמר, לא כי צחקת. היינו ששלך היה לשון צחוק ולא של שמחה.

ואגב רואים אנו מזה שלפני אדם גדול צריכים להצטדק, ושרה אמרה שקר כדי להצטדק לפני אברהם, "כי יראה", — מחמת יראה מפני אברהם אמרה כזאת, בהצטדקות שלה יש יותר יראה, שבוה שמצטדקת מראה שמעשיה לא היו

^[1] וזהו אמונה — בלי מהלך בלל, כלו רק נסתר, וזהו התכלית הגמור, ודרגת

אור יחזקאל

שיחות מורנו אדמו"ר המשגיח הגה"ח

מרו יחזקאל הלוי לעזישטיין זצוק"ל

3

מנחת הרוחני של ישיבת מונביץ בא"י ומלמדים בישיבת מיר בארץ ובחו"ל

ואברהם ושרה זקנים באים בימים חדל להיות ארח כנשים. ותצחק שרה בקרבה לומר אחרי בלותי היתה לי עדנה ואדוני זקן. ויאמר ד' אל אברהם. למה זה צחקה שרה לאמר, האף אמנם אלד ואני זקנת, היפלא מד' דבר למועד אשוב אליך כעת חיה ולשרה בן. (פ' וירא) והדבר תמוה דעיינן ברמב"ן שם שכתב דשרה הנביאה הצדקת לא ידעה כלל דאלו מלאכי אלוקים אלא כדאיתא במדרש שנדמו המלאכים כעבדיים עוברי דרכים, וסברה שרה שאורחים אלו לאחר שאברהם האכילם והשקם ברכו את אברהם שוב אשוב אליך כעת חיה והנה בן לשרה אשתך. והוה כברכת הדיוט בעלמא, ולכן לא האמינה שרה בכרכתם ואמרה בלבה כדאיתא בתנחומא הובא ברש"י, "מסתכלת במעיה ואמרה אפשר הקרבים הללו טעונין ולד השדים הללו עצמקו מושכיין הלב". וא"כ מה טענת הקב"ה על שרה למה זה צחקה. והלא טבעי הוא שלאחר תשעים שנה ללא ולד וללא שמיעת גבואה מפי ד' אלא דברי הדיוטות, שתתפלא ותאמר האף אמנם אלד ואדוני זקן.

ספר

מיר חשלו

נאסף ונלקט מאשר נזכר ממאמרי כבוד אדמו"ר

הרב הגדול והקדוש בני עיה פיה בוצנא קדישא איש אלקים כבוד קדושת שמו הפארתח

מוה"ר מרדכי יוסף זצ"ללה"ה

מאיובצא

ואחרי האספו ונלקח ארון הקדוש נלקט שנים ושלושה גרגרים ונחקק בעט ברזל למען ישאר ברכה לתבשום מדבריו הקדושים

ולרוות צמאון שוקקי דבריו

ותבכח שרה בקרבה לאמור לא לחקתי, עומק הענין בזה, כי מה דאיתא בגמ' הכל צדי שמים חוץ מיראת שמים הוא רק לפי גבול תפיסת שכל האדם אבל צחמת הכל צדי שמים ואף יראת שמים ורק צעוקי הסתור הש"י דרכו, ומדות יחזק אבינו ה"י להכיר שאף יראת שמים הוא ציד הש"י אך העולם לא ה"י ראוי ליקרת כזה, לכן הולרבה שרה לאמור ואדוני זקן שגראת שמכחשת שאין הכל צדי שמים, ועיי"ז הרבה לה הקצ"ה מידה צמודה כי אף יראת שמים הוא צידו חמת הוא הולדת יחזק, ובלתי ההסתר הזה שגסתר מאתה לא ה"י יחזק אבינו ויכל להולד צעוקי כי יקרת מזוה יחזק אבינו ה"י לצרר ולהראות כי אף יראת שמים הוא צדי שמים, ואף כל החטאים של ישראל הם צהשגחות הש"י כי עיי זה יתגדל ויתקדש שמי רצה, והבן כי עמוק עמוק הוא.

ג. והנה ענין שאמרה ואדני זקן מבואר בכתבי האר"י דיל דאברה על השי"ת כי חס ושולם אין בכוחו להושיע, אכן השי"ת ברוב חסדיו אמר, כי לא אמרה בלתי ואני זקנת, כי באמת גם אברהם צחק כמו שכתוב (בראשית י"ז) ויפל אברהם על פניו ויצחק, אכן צחיקת אברהם היה בענין אחר, כי באמת האמין כי השי"ת יוכל להושיע לו שוילד, אכן אין זה הולדה מצדו בלתי כמו שהשי"ת יכול לברוא דבר חדש וזה היה צחיקת אברהם הלבן מאה שנה יליד, כי איך יקרא זה על שמי. וזה שנאמר וחלד שרה לאברהם בן לוקניו, היינו שהאיר לו השי"ת כי בעומק לבו היה לו בסתן שוילד, וזה הענין שהקב"ה אמר על שרה כי גם בן לא היה כוננה בלתי ככונה אברהם מצדו. גליין.

וכ' בזה הרמב"ן (בראשית יח טו) והקב"ה האשים אותה למה היה הדבר נמנע בעיניה וראוי לה שתאמר אמן כן יעשה ד', — כי חובת המאמין השלם להאמין שאין דבר נבצר מפי הקב"ה לעשות, ולכן אף ששמעה ברכת הדיוטות היה לה לומר, "אמן כן יעשה ד'", כי המאמין חייב לידע ולהכיר שאין חק וטבע בבריאה, והכל נעשה עפ"י רצון ד', ואין שום מציאות לסיבות בעולם, וכנאמר, "היפלא מד' דבר" שכשם שברא את העולם כן יכול לשנות כל סדרי בראשית, כי מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, נמצא דכל רגע ורגע הרי זה בריאה חדשה, ובודאי שיכול לשנות מסדרי והנהגות העולם, וכל מה שהקב"ה אינו משנה מסדרי הבריאה, מפני שאנו איננו ראויים שישנה הקב"ה סדרי הבריאה עבורנו. ולכן מן הראוי לומר כן יעשה ד' על כל דבר אף במה שנראה רחוק כרגע. כי מבקש שיהיה ראוי שישתנה הבריאה עבורו. נמצא חובת האמונה לא להתיאש מכל מקרה ומכל מצב ואף למשל בעת שנמצא במצב של גסיסה רחמ"ל ג"כ אל יתיאש וכנאמר, "אף חרב חדה מונחת על צוואר אל יתיאש אדם מן הרחמים" (ברכות י). ורק בקשותיו צריכות להיות ביתר שאת כדי שיוכה לרחמים מרובים אלו.

והדברים מבוארים שם במדרש, (בראשית רבה מח יט), "היפלא מד' דבר משל לאחד שהיו בידו שתי קפליות הוליכן אצל נפח אמר לו יכול אתה לתקנם לי, א"ל לבראתן בתחילה אני יכול לתקן איני יכול, כן הכא לבראתן כבתחלה אני יכול להחזירם לימי נעורתם איני יכול", נתבונן נא במצבנו ונראה האם מאמינים אנו, הלא בעת שאנו רואים שהסיבות לישועה אינן, מיד אנו נשברים ואיננו מצפים לישועה, נמצא כי רחוקים אנו מאד מהאמונה השלימה שהיא כנתבאר להאמין שאין הסיבות גורמות, ואף בשעה שנראה שאפסה כל תקוה מחויבים אנו להאמין ולומר כן יעשה ד', ואל יעלה על לבנו כי מדת חסידות היא אלא זה עיקר גדול מיסודות האמונה, ועיי' נבוא בדין ובמשפט, "ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מהך מלכי המלכים הקב"ה" (אבות פג) נראה לבאר על דרך זה, שנבוא במשפט אף בדברים שלכאורה בעיני בשר היו נראים שאין תקוה לישועה מ"מ יתבע מאתנו מדוע לא האמננו בישועת ד', כי הרי לפני מלך המלכים הקב"ה אנו עומדים ובפניו אין שום חילוק בין מציאות הסיבות לבין היעדרם. ונבאמת מצבנו עוד יותר גרוע שאף כשרואה סיבות ואפשרויות לישועה ג"כ אין תולה את ההצלחה בהקב"ה אלא מיהס הכל לדברים אחרים ולכן אף בשעת חרב חדה לא יתיאש מן הרחמים.

בית יעקב

על התורה

ספר בראשית

הוא חייושי תורה לבאר דברי התורה בבואר המקובל מפי חכמינו ול התנאים הראשונים כסדר הקבלה האמתית המקובל דור אחר דור ונתבאר בבואר רוב ובורר בלשון חכמים ולשון חסידים למען ירין הקורא בו לחבון דברי התורה ודברי חכמינו ול כשיש ומדרש חזק, ונתבאר בספר הזה מפי רבינו הרב נתן הקדוש התמיד המפורסם חומר גנוע וירשישים כקשות סורתי רבי יעקב וללהה כבוד נתן הקדוש התמיד סורתי רבי מרדכי יוסף וללהה מאיובצא כמו שנתבאר בחקיקתו ובפתח השער.

5

(כא) ותצחק שרה בקרבה לאמר אחרי בלותי היתה לי עדנה ואדוני זקן. ויאמר ה' אל אברהם למען זה לחקת שרה לאמר האף אמנם אלד וגו'. להבין החילוק למען הקפיד השי"ת על שרה בלתי ואני זקנת, הלא גם בלתי נאמר (לך יו) ויפל אברהם על פניו ויצחק ויאמר בלבו הלבן מאת שרה יולד ולא הקפיד עליו השי"ת. גם יפלא היסחן ששרה אמנו לא יתה מאמנת שבנה השי"ת לעשות זאת הלא מה דלא כוב סוב מה דטוב לא כל שכן. והענין בזה הוא שצחמת האמינו אברהם ושרה שלא יפלא מה' דבר ומה שאמרו על עצמם שזקנו לא היתה כוונתן שזה העולם מלכוילד עוד כי זאת ידעו שבנה השי"ת להושיע לאדם בימי חסידה כמו בימי ילדותו בלי שום חילוק והבדל מלדו ית' וכדאיתא מה דלא טוב כוב דטוב לא כל שכן ואלא הקב"ה יכול לבדל י' מאין ג"כ. אכן החילוק הוא מלד האדם שאם יוקין אזי אף אם השי"ת ישלח ישועתו אבל לא יתה לו שום חלק כשישועת שיקרא על שמו צדיגית כפיו וצחמתו פעל כל זאת מאחר שמלדו לא ה"ה לו אף קווי לישועה שיהיה לו רצון להסתפל על זה כמו שלא יעלה רצון בלב אדם להסתפל על המת שיתה מאחר שצחפישת אדם אין שום מקום לזה ואף שיתראל מאמינים שיחיו המתים אבל רק מלד השי"ת לא יבלי מלסחיות המת אבל בשכל אדם אין שום תפיסה בזה והוא הסיפך מטבע העולם כי מנריאת העולם ואילך ה"ה השי"ת שהכרעה לא תחול רק במה ששכל אדם תופס י' מיש

כמו שמלינו בחלישע הנביא בשעה שצאה השומעית לפיו אמר לה הגידו לי מה יש לך צבית וגו' (מ"כ"ג ד') וכאשר השיב לו שיש לה אסוך שמן אז אמר כלים רקים אל תמעיטו וגו' אבל אם לא היה כלום אזי לא היה מקום שתחול הכרעה שרק צריאת עולם היה יש מאין חסד כראשון שהיה בלי שום אשערוותא דלחמא ומלך והלאה ה"ה השי"ת שצחמתוותא דלחמא יתער לעילא יש מיש לכן כאשר אפסה החקיקה מאברהם ושרה מלכוילד עוד על שלא עלה בלבם אף קווי לישועה אזי אמרו כפיסם שזקנו מלכוילד והתיאשו מזה השיעוה כי מה שנקרא אזי הילך בשם אב וסבן בן הוא רק מפני שאביו זה ילדו לזה הוא נקרא אזי הילך שהוא הכיל אם זה הילך לעולם ויש לו גם חלק בזהוולד. שאני נעשותו ית' נוראות שאדם לא קוס ופס לזו השיעוה אזי נחשב זאת ככריה חדשה שהוא רק מלד השי"ת כמו בראשית הבריאה שאז היה הכל חדשות ומלך האדם נקרא זאת ואל דופן שאינו דרך לידת (וכמ"ש ענין מילה) עיי"ש כל הענין. והנה בלתי הוא ו השיעוה יקרה עוד יוחר מישועה שיש בה תפיסת אדם. הפלוח שאדם נענה בהם הם ברזא דלור ישר והנה נמלא גם תפלות שאין אדם נענה בהם ומתיאש מהם כענין שמלינו בש"ס (תענית כד') ככמה אמוראי שהסתללו על מטר ולא נענו וחלשה דעמין עד שתייאשו לגמרי ואז נענו וזה הוא ברזא דלור תור וסופס היא צמעלה מתפלה שהיא בלור ישר מאחר שהיא רק מלד השי"ת ואין בה תפיסת אדם וכן היה לידת יחזק נחשב בעיני אברהם ושרה שאלת היו מאמינים שלא יבלי מהשי"ת מלכושיע זאת. אכן על ענתן היה שזו השיעוה היא רק מלד השי"ת ולתם לא יתשב שום חלק בה שצחמתן פעלו זאת ולזה לא הקפיד השי"ת על אברהם מאחר שהאמין בה' שלא יפלא דבר מלדו יתברך. אכן כל שהקפדה היה על שרה ואף שגם היא היתה מאמנת בכהשי"ת שממנו לא יבלי דבר אך מה שאמרה ואלויו זקן ופלתה חסרון בלתי"ה שגם ממנו אפשר שלשו וסכווי כמו ממנה עיי' הקפיד השי"ת מלא ידעת מה שחלו בדעת אחרת אין אדם יודע מה נמלא במעמוטווי ע"ג מכירו ובהם פגמה בלתי ללא לחיידע שזה נראה שחלטה חסרון בכהשי"ת ח"ו שנתנה קלב וגבול בישועת השי"ת שכל ההנהגה הוא רק כפי תפיסתה כפי שיש לה הבנה כן הוא הבנת ודעת בעלה ג"כ מלא ידעת דעת וזלחה וזה נראה שלא ה"י האמונה חזקה כלאמנת אלה"ה לכן הקפיד השי"ת על אמרה זאת וכמו דאיתא בתנחומא (שלח) שהשי"ת אמר למרגלים מה שאמרתם ובהי צעיינו כחגבים וחרתי עליה אבל על שאמרתם וכן סיינו צעיינו מקפיד אני מהיכן ידעתם אם לא הייתם צעיינו כחגבים כמלאכים שזה נראה כנותן קלבה בישועת השי"ת שכל שפעת השי"ת הוא רק כפי גבול תפיסת דעתם וכן אמרו אח"כ כי חזק הוא ממנו כביכול אין הקב"ה יכול להוילא כליו משם וכדאיתא בש"ס (מנחות ג). וזה הוא הענין שאחר זה כשסיפר השי"ת לאלה"ה את מאמר שרה שיבט מפני דרכי שלום שאף שהיא אמרה ואלויו זקן והשי"ת אמר לאברהם שאמרה ואני זקנת. ולהבין זאת וכי יעלה על דעת אדם שהשי"ת שיבט בדבר לספר מה שלא נאמר לעולם, אכן השי"ת ביאר פירוש בדבריה שמה שאמרה ואלויו זקן היתה כוונתה אמת כמו אמרה ואני זקנת וזהו שלא החליטה הדבר שח"ו יפלא דבר מהשי"ת אכן שאמרה שמבריהת עולם ואילך ה"ה השי"ת עבד העולם שיבאר יש מיש ורק צריאת עולם לבד היה יש מאין אבל מלא והלאה ה"י אפשר להיות בטבע העולם שיבאר יש מאין אך יש מיש וכמו שמלינו בשלח עובדיה שצאה לפני חלישע הנביא (מלכים ב' ד) ולעקא אל חלישע לאמר עבדך אישי מה וגו' והושיה בה לקחת את שני ילדי לו לעבדים ויאמר אליה חלישע מה אעשה לך הגידו לי מה יש לך צבית והאמר וגו' אסוך שמן ויאמר לבי שאלי לך כלים רקים וגו' וילקת על כל הכלים וגו'. משמע מזה שאם לא היה לה כלל אזי לא היתה הכרעה מלה וכן ה"י כוונת שרה שמאחר שכלה מאתה הלפוי וסכווי מלקות לזו השיעוה מפני שאין בטבע העולם זאת ושיערה גם דעת אלה"ה שבכח גם מאתו כלתה הלפוי וסכווי מלפוט לזו השיעוה וא"כ אף שביד השי"ת להושיע אף זאת אבל בתפיסת אדם לא נמלא

זה הוא שאמרה שרה אחר לידת יחזק אחרי בלותי היתה לי עדנה סיינו שאחר שתייאשתי ולא עלה על לבי אף קווי לישועה עכ"ז היתה לי עדנה שזה הוא יש מאין אבל צחמת האמינו שלא יפלא מה' דבר. ובהם מבואר ענין הש"ס (מגילה ט) מה ששינו להלמי המלך וכחבו לו והלחזק שרה בקרוביה כי החילוק שצארנו בין כוונת אברהם לכוונת שרה לא ה"י מספיק זאת לפני הלמי המלך מאחר שכל החילוק הוא רק צביות בלב ועל מולא השפחים אין שום סברה מה הוא החילוק שציינוס לזה לא תספיק זאת לפני עבד"ס מה שפאדם מכון צעומק בלב מאחר שאין צחית המהשבה ציד האדם להטות כוונת בלב אל אשר יחפון שרק השי"ת בלבד נקרא לור להצבות של כל החיים ולמי שהשי"ת משפיע יוחר דעת יש לו גם אמונה יוחר. לכן אין להאשים את האדם בדבר החלוי בלב מאחר שאין בידו לכן שינו לסלמי המלך וכחבו לו והלחזק שרה בקרוביה שזה מורה על החילוק שהיה ציינוס במולא השפחים ובהם גם העבד"ס מודים שיש לאדם צחית לבחור לשון ערומים שפיו של אדם ברשותו אם יראה ידבר דבריו ואם יראה ימנע ח"ע מלדבר. וכענין שפי' לרין להיות הסמרה גדולה כזה קודם לידת יחזק אבינו ע"ה שהתיאשו אברהם ושרה לגמרי עד שלא ה"י להם קווי לישועה כי מדה יחזק הוא זריעה יוחר יחזק שמסר הכל בצחמה להשי"ת ולא ה"י חפן לחמו בשום דבר אף כרגע וכענין דאיתא במי ששלות חלק ח' בן ספרשם שששי"ת ה"ה בעולם תפיסה בלתי שכל צדי שמים חוץ מיראת שמים אבל זה הוא רק לפי תפיסת גבול האדם ושכלו ודעתו שבגבול תפיסתו אין יש לו צחית אבל מה שהוא חוץ לגבול תפיסתו אין לו שום צחית ומה שהוא חוץ לגבול השגתו שם אף יראה שמים צדי שמים ורק צעוקי הסתור השי"ת דרבי. ומדה יחזק הוא להכיר זאת בעולם שאף יראה שמים אינה צדי אדם רק ציד השי"ת וכענין דכתיב במתן תורה שניתנה ברזא דלחזק שהוא מדה גבורה וסורס ניסנה מפי הגבורה (ואלחחוק) מי יתן ותיב לבבם זה להם ליראה אותו וגו' כל הימים. ודרשו עיי' בש"ס (ע"ז ה') היה להם לומר תן לחם. סיינו כי בשורש הוא אף לב ליראה ציד השי"ת. אך העולם לא היה ראוי שיוולד בה נפש יחזק לזה היה לרין להיות נקי אגב אמו עד שגם אברהם ושרה הכירו מפורש שלידת יחזק הוא רק מלד השי"ת אבל מלד הטבע לא היה אפשר שיוולד נפש יחזק אבינו ע"ה. חס הוא רוא דלחזק להכיר מפורש שכל צדי שמים אף יראה שמים שאם יכבים השי"ת ויאמר שזה הוא בכלל יראה שמים זה תחלה אבל אם לא יכבים פשי"ת עיי' שהוא בכלל יראה שמים אזי אין בזה שום חשיבות כלל :